

УДК 342.5

Т.А. Француз-Яковець
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри державно-правових дисциплін,
Університет економіки та права «КРОК»

Окремі аспекти еволюції бікамералізму

У статті розглянуто історико-правові апперцепційні поняття та тенденції становлення бікамералізму в період Античності на території сучасної Європи, проаналізовано особливості історичного розвитку парламентаризму на теренах України.

Ключові слова: античність, бікамералізм, парламентаризм.

Т.А. Француз-Яковець
кандидат юридических наук, доцент,
доцент кафедры государственного-правовых дисциплин,
Университет экономики и права «КРОК»

Отдельные аспекты эволюции бикамерализма

В статье рассмотрены историко-правовые апперцепционные понятия и тенденции становления бикамерализма в период Античности на территории современной Европы, проанализированы особенности исторического развития парламентаризма на территории Украины.

Ключевые слова: античность, бикамерализм, парламентаризм.

T. Frantsuz-Yakovets
PhD in Law, Decent,
Docent of the Department of State and Legal Disciplines,
“КРОК” University

Some aspects of the evolution of Bicameralism

The article deals with the historical and legal apperception concepts and trends of formation of the bicameralism during the period of Antiquity on the territory of modern Europe, the peculiarities of the historical development of parliamentarism on the territory of Ukraine were analyzed.

Keywords: Antiquity, bicameralism, parliamentarism.

Постановка проблеми

Парламент і його інституціональна складова – бікамералізм беруть свій початок ще з доісторичних зачатків прямої демократії, що проявлялась у вигляді різних родових зібрань племен, що обиралися за родовою ознакою. Починаючи з племінних

структур, керівництво суспільними формациями набувало форм і реалізувалось через засоби і методи, у яких проглядаються деякі елементи парламентаризму. Ті давні процеси дали певний досвід, практичний і теоретичний здобуток для поколінь в організації будівництва первісної держави, народовладдя, представницької влади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

У статті проаналізовано праці та коментарі провідних юристів, учених, політиків, експертів: Шварцева Н.І., Бесчасного В.М., Філонова О.В., Суботіна В.М., Пашкова С.М., Кислого П., Вайза Ч., Оніщука М., Сокирки Ю., Наливайко С.С., Красунського М., Реваковича М., Михайлина Л.П., Філіпчука М., Таланчука П.М., Журавського В.С., Ковальова С.І., Трофанчука Г.І., Фісуна О.А. та інших.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

Однією з найвиразніших тенденцій генези сучасного парламентаризму є поширення його практики у демократичних державах. Зокрема, не лише у Європі, але й інших країнах світу. На жаль, досить часто у радянські часи наукові дослідження з цих питань були просякнуті комуністсько-більшовицькими підходами, і навіть у період незалежності України почасти зберігають рудиментні елементи радянської наукової школи.

Всебічні та багатогранні дослідження, які охоплювали б і позитивні, і негативні аспекти, є поодинокими. Втім, пошук шляхів удосконалення функціонування законодавчої гілки влади, в тому числі і крізь призму знання історико-правових практик, мало б отримувати більше уваги.

Формулювання цілей статті

Дослідження античного періоду становлення і розвитку бікамералізму на теренах нашої держави і окремих держав Європи, можливості урахування відповідного досвіду в сучасних історико-правових практиках.

Виклад основного матеріалу дослідження

Парламент та його інституціональна складова – бікамералізм беруть початок ще в доісторичних зачатках прямої демократії, що проявлялося у вигляді та формі різних родових зібрань племені. Починаючи із племінних структур, керівництво суспільними формаціями набувало форм

і реалізовувалося через засоби і методи, у яких проглядаються певні елементи парламентаризму, які з плином часу, поступово напрацьовуючи досвід, отримували практичний і теоретичний розвиток. Певного роду форма прямого народовладдя чітко проглядається у процесах свого становлення на прикладі народних зборів, тобто зібранні всіх членів племені. Зібрання ради старійшин племені, яку очолював виборний вождь, також є своєрідною ознакою народовладдя, а саме з елементами представництва.

У становленні первісної держави та у власне будівництві державного фундаменту чітко проглядаються ознаки народовладдя і представницької влади, яка, маючи здатність до трансформації у владу одноосібну, досить часто переходила у деспотичну. Тут доречно навести твердження П. Кислого та Ч. Вайза, що саме за часів первісного розвитку цивілізованого суспільства пряма демократія об'єднала племен трансформувалась у владу з деспотичними ознаками, а та, своєю чергою, поступово мала здатність до набуття демократичних рис. Проте історії розвитку суспільства відомі випадки, коли становлення демократичних форм правління переривалося. Як приклад, автори наводять події 1933 року в Німеччині, коли після тривалої світової економічної кризи порівняно демократичний режим змінився на націонал-соціалізм [2, с. 145].

Такі випадки траплялися в історії значно раніше, наприклад, революція 1789-1799 років у Франції, революція 1905 року та більшовицький переворот 1917 року у Росії, громадянська війна і прихід до влади Муссоліні у 1922 році в Італії і т.под.

Дослідження основних тенденцій, які впливали на становлення і розвиток бікамералізму в Європі має на меті конституційно-правовий аналіз специфіки утворення та розвитку в динаміці, а також критеріїв обґрунтованості формування двопалатних парламентів. Аналізуючи основні аспекти становлення бікамеральної організації парламентів, доцільно розглянути їх крізь призму історії держави і права, парламентів та парламентаризму, ви-

діляючи відповідну специфіку та особливості.

У цьому сенсі Бесчасний В., Філонов О., Суботін В., Пашков С. зазначають: «Процес становлення парламентів та парламентаризму тривав кілька століть. В науці всю історію такого явища поділяють на декілька етапів» [3, с. 229].

Можна окреслити певні критерії еволюції парламентаризму: реалізація на практиці принципів розмежування і поділу влади; продуктивні фактори самостійності; ступінь впливовості представницьких органів та системи їхнього обрання. У вітчизняній науці умовно виокремлюють п'ять етапів становлення і розвитку бікамеральної організації парламентів. В цьому контексті слушною є думка В. Шварцевої щодо України та її конституційно-правової історії: «Для України, яка бере участь у міжпарламентських відносинах, є необхідним вивчення принципів, на яких базується робота сучасних європейських органів міжпарламентського співтовариства. Вона розпочинається із визначення поняття та вивчення історії виникнення сучасного європейського парламентаризму, адже він є основою діяльності усіх парламентських органів європейських міжнародних організацій» [4, с. 602].

Не менш цікавою й обґрунтованою є дефініція М. Оніщука, який об'єктивно посилається на досвід європейського парламентаризму, зазначаючи, що цей досвід становить надійний фундамент щодо місця і ролі українського парламенту в системі влади. Складові європейського парламентаризму можна брати за основу, проте з ретельним врахуванням вітчизняних особливостей і специфіки [5].

У контексті досліджуваної теми, цікавим є питання історичного досвіду України, а саме: чи мала Україна у своїй багатовіковій, багатостраждальній історії практику бікамералізму? Ми ставимо це запитання у даному дослідженні не випадково, адже у низці наукових праць присутні позиції та думки, які вражають діаметральною протилежністю поглядів на українську історію, що свідчить про відсутність ґрунтовного аналізу питання,

що розглядається, впродовж багатьох років. Неупереджених поглядів на порушену тему також обмаль. А це – підстава для дискусій. Сьогодні вже не є таємницею, що протягом багатьох століть справжню історію України знищували імперські науковці, забезпечуючи ідеологічне підґрунтя для експансії Московії, для тотального нищення нашої історії та творення держави. Радянські «придворні» історики, наслідуючи Карамзіна, Ключевського та інших, грубо викрадали в українців історію Київської Русі і привласнювали її на догоду своїм правителям. Вони умисно створювали і поширювали у своїх «працях» досить однобічну і примітивну, часто вигадану концепцію історії України, стверджуючи, що в минулому український народ ніколи не мав власної держави і власної самостійної історії. Так, не можна погодитись із твердженням Ю. Сокирки, яка зазначає: «Найбільшого спротиву становленню в Україні бікамералізму слід чекати від свідомості самих людей. За всю історію нашої державності – від віча часів Київської Русі і до Верховної Ради України – ми не знали практики двопалатного парламенту, тому належного історичного підґрунтя бікамералізму не має. А історія державного будівництва, як відомо, залишається визначальним фактором» [6].

Науково не обґрунтованим є і постулат народного экс-депутата Верховної Ради України, заступника голови парламентського комітету Ольги Боднар: «Ми не можемо створювати двопалатний парламент, тому що це приведе до федералізації суспільства, і це питання не в компетенції ні Президента, ні Верховної Ради» [7, с. 31-34].

Слід зазначити, що історія бікамералізму не знає таких прикладів. Але, на жаль, як засвідчує час і реалії сьогодення, деякі політики, державники, народні обранці, журналісти, пересічні громадяни нашої держави досить поверхово обізнані з історією України і, зокрема, зі становленням і розвитком бікамеральної організації парламентів.

Але не тільки необізнаністю можна аргументувати таке «нерозуміння» цих ін-

ституцій. Цілком об'єктивно сюди ж можна додати і наявність злочинних кланово-олігархічних інтересів та корпоративних інтересів партій, блоків, союзів. Часом їхні лідери, у боротьбі за владу, маніпулюють або певною мірою лобіюють історичними фактами, так би мовити, «на замовлення» поточного політичного моменту. Через це відбувається зумисне перекручування місця і ролі українського парламентаризму в системі влади, недопущення побудови бікамералізму. Вузькість міжпартійних інтересів, амбітність особистих цілей лідерів партій чи їхніх «спонсорів», політична бізнес-корупція, деформованість правосвідомості – це далеко не весь арсенал, який направлений, першою чергою, на обслуговування кримінально-олігархічних кланів. У цьому аспекті досить показовим є інтерв'ю народного депутата України О. Єфремова, яке він дав у виданні «Кореспондент» № 9 від 19.03.2013 р., що свідчить про політичну заангажованість, політико-олігархічну мотивацію, відкриту маніпуляцію над свідомістю і над життям суспільства [8].

Як справедливо зазначає український етнолог-історик Наливайко С.С., підсумовуючи дослідження української, європейської та світової історії, традиційні уявлення про минувшину часто-густо «суперечать джерельному матеріалу і науковій методології, історичній логіці, а підґрунтям багатьох «незаперечних» історичних істин є не факти, а імена прославлених вчених. Крім того, завойовники завжди намагалися позбавити гноблені народи їхньої історії, привласнюючи її найяскравіші сторінки. Тож і критика її – річ закономірна і необхідна» [9].

До цієї думки дотичний висновок відомого українського антрополога С.П. Сегеди про те, що антропологічну історію українців можна порівнювати з іншими європейськими народами, їх генними потоками через багато століть, до якого час від часу вливались струмки, струмочки, а то і ріки [10, с. 32-40].

Водночас доцільно навести міркування російського вченого-лінгвіста, поляка за національністю М. Красуського. Буду-

чи молодим ученим, він певний час жив в Одесі і досліджував коріння древньої історії України. У 1879 році він оприлюднив працю, яка визначає мовотворчий потенціал української нації, як один із самих давніх і найстаріших: «Займаючись довгий час порівнянням арійських мов, я прийшов до висновку, що українська мова не тільки старша всіх слов'янських, не включаючи так званої старослов'янської, але й санскрит давньогрецької, латини та інших арійських мов» [11].

Доведено, що українська етнонаціональність проживає на своїй території від найдавніших часів. Як зазначає М. Ревакович, біологічна історія людства, як прийнято нині вважати, розпочалася близько 3-2,5 млн років тому. Поява первісних людей на європейській території є наслідком саме міграційних процесів, люди розселялися, освоюючи і терени сучасної України [12, с. 316-330]. Про це свідчать нижньопалеолітичні і середньопалеолітичні пам'ятки, яких нараховується на території України понад сотню. Народження українського етносу цілком підтверджують археологічні, лінгвістичні, наукові дослідження і факти, як і його ранньослов'янську історію. Коріння українського народу прослідковується в історичному вимірі до V-VII ст. – часів розгалуження слов'янської народності на окремі гілки. Зокрема, склавини, носії празької культури, започаткували на Балканах південне слов'янство, а з ним і історію лужицьких сербів, словаків. У VI ст., рухаючись на північ, слов'янські племена поєдналися із західними, утворивши дзедзицьку культуру – прашурів зокрема поляків. На теперішніх українських землях між Дніпром, східними Карпатами, Прип'яттю на початку XIII ст. празька культура інтегрально перетворилась у Лука-Райковецьку [13]. Пам'ятки Райковецької культури існують у літописах від праукраїнських племен волинян, древлян, тиверців, хорватів, полян, уличів, що населяли території сучасної України [14, с. 68-135]. Цілком обґрунтованим є те, що слов'яно-українська стародавня людність безпосередньо становила фундамент Ки-

ївської Русі у IX-X ст. з центром у Києві, що є закономірним результатом заснування міста більш ніж 1500 років тому.

Сьогодні як ніколи саме ці глибинні основи української цивілізації набувають свого визначального значення. Відповідно до аргументованих вище позицій не можна не погодитися зі світоглядними твердженнями відомого українського вченого, академіка, політичного і громадського діяча П.М. Таланчука: «У сиву давнину, ще в далеких часах, сформувалися основні риси прадавнього українського політичного світогляду. Фундаментом його була цілковита рівність усіх громадян, виборче правління. Основою і джерелом усілякої влади було Віче – загальний збір усього народу, громадянства, яке збиралось завжди у разі потреби, визначало, що треба робити і вибирало людей, які могли б самі виконувати або організувати виконання цих рішень. Такий устрій у нас був розвинений найкраще в Європі і протримався найдовше. Безумовно, що цей досвід є цінним внеском праукраїнців у формування української цивілізації» [14, с. 10].

Системним доповненням у даному контексті є теза про те, що щодо ранньої і середньовічної історичної доби у різних джерелах (офіційних, літературних, наукових, релігійних тощо) вживаються різні назви: Скіфія, Сарматія, Роксоланія. Терміни «Русь», «Руська правда», «Руси», «русичі», «русини» з початку IX століття і надалі вживався в арабських, візантійських, західноєвропейських джерелах, а також у давньоруських літописних джерелах для означення теренів і населення спочатку Полянського (Київського) князівств Києвичів, а пізніше Київщини, Переяславщини, Чернігівщини [15]. Першоджерелами, які ще у 852 році засвідчують вищезазначене, є згадка про назву «Руська земля» у «Повісті минулих літ» [16]. Це практично одна з перших пам'яток у Київській Русі щодо історії східних слов'ян, історії держави і права, князівської влади, заснування Києва, виникнення слов'янської писемності. Сучасна українська історіографія та юридична наука аргументовано та обґрунтовано доводить хибність і голослівність

ідеологій, які насаджувались у радянському минулому, а сьогодні її продукують деякі мало обізнані політики.

Концепція самостійного становлення і розвитку української нації в минулому, її історичних традицій, права має багатовікову правдиву спадщину, історичний фундамент. Ілюстрацією зазначеного, на наш погляд, є справедлива думка академіка П.М. Таланчука: «Важливим фактором у становленні і розвитку держави є право. Роль законодавства полягає не тільки у зміцненні держави, воно також відіграє велику роль у зміцненні і об'єднанні населення держави в єдиний народ. Таким чином, у розвитку держави, базуючись на правовому статусі особи у той чи інший історичний період, можна виділити п'ять періодів: зародження держави, антична держава, держава раннього середньовіччя, станова держава і сучасна держава» [17, с. 8].

З огляду на історичну і теоретико-правову спадщину нашої держави, на наш погляд, бікамеральну організацію парламентів, місце і роль парламенту в системі влади і власне її механізмах, його конструктиви і складові потрібно розглядати і сприймати з урахуванням розвитку національної ментальності української нації, її особливостей і специфіки. Зважаючи на окреслені вище періоди становлення і розвитку держави, наведені думки авторитетних учених, які виділяють п'ять етапів розвитку держави, двопалатну організацію вищого представницького органу в Україні та Європі доцільно, на нашу думку, досліджувати крізь призму історії парламентів та парламентаризму, теорії держави і права. Слід зауважити, що на відміну від вищезазначеної думки відомих вчених щодо п'яти етапів розвитку держави, низка дослідників парламентаризму виокремлює чотири основних етапи його еволюції та розвитку. Зокрема, як зазначають В.М. Безчасний, О.В. Філонов, В.М. Субботін, С.М. Пашков: «Процес становлення парламентів та парламентаризму тривав кілька століть. В науці всю історію такого явища поділяють на кілька етапів» [2, с. 229].

Виокремлюючи етапи еволюції парламентаризму, окреслимо критерії поділу на понятійному рівні крізь призму принципів поділу державної влади, незалежності від внутрішніх і зовнішніх факторів впливу, порядку обрання представницьких органів. Складові еволюції становлення та розвитку Українського парламентаризму, особливості його бікамерально-узагальнених форм у матеріальному розумінні дають можливість зрозуміти історичні складові даного процесу в контексті сприйняття, з осмисленим урахуванням і розумінням особливостей і специфіки історичного розвитку нашої Батьківщини. Виокремлюючи етапи еволюції бікамералізму, дослідники не мають одностайності у поглядах на його генезу. Виходячи із зазначеного, доречним є твердження українського вченого і політика В.С. Журавського про те, що перший етап становлення та розвитку бікамеральної організації парламентів в Україні розпочався з IX-XV ст. На теперішніх землях нашої держави, як зазначає дослідник: «прототипи сучасних парламентів існували вже в античних полісах Північного Причорномор'я: Херсонесі, Ольвії, Боспорі, Тірі та ін. Вищим законодавчим органом у полісах були збори, в Ольвії скорочено називались «народ». Зазвичай це були збори міської общини, в якій брали участь лише повноправні громадяни міста, до яких належали громадяни віком від 25 років. Народні збори вирішували найважливіші питання внутрішньої і зовнішньої політики, обирали посадових осіб і контролювали їхню діяльність. Вони також надавали громадянство, торгові привілеї іноземцям, вшановували громадян, які мали заслуги перед містом» [18, с. 56].

Дещо іншу аргументацію пропонують В.М. Безчасний, О.В. Філонов, В.М. Субботін, С.М. Пашков. У працях цих авторів простежується думка про те, що перший етап (первинний, початок XI-XVIII ст.) становлення інституту парламентаризму характеризувався процесами створення парламенту як органу держави, який виборював свої роль і місце, розроблялися способи його побудови.

Цілком припустимо, що суто з формального погляду такий підхід має право на існування, але при цьому, на нашу думку, саме у змістовному сенсі необхідно більш глибоко розуміти, що поняття еволюції парламентаризму як таке аналогічне поняттям «первинний», «початковий» і може призвести до помилкових методологічних підходів. На підтвердження цієї тези звернімося до Академічного тлумачного словника української мови. Слово еволюція (лат. EVOLUTIO) – розгортання, поступовий розвиток, процес зміни, перетворення [19]. І там же: первинний – зазвичай найпростіший етап чого-небудь, від якого починається що-небудь, який є першою початковою ланкою [20].

Надалі ми свідомо вживатимемо термін «еволюція парламентаризму» суто понятійно, бо, на нашу думку, він більш глибоко охоплює наше дослідження. Відповідно існують і інші слушні аргументи, які можна навести. Наприклад, у збірнику «Парламенти мира», з позицій еволюції констатується, що перший етап охоплює період з X-XII ст. до нашої ери і по I-III століття нашої ери. На даному етапі еволюції спостерігається поява у поселеннях людей перших рад або зборів. Звісно, що вони не мали чітких ознак органів представництва, але вирішували колективні питання. Даний період отримав назву «протопредставницький». Він бере початок ще в античних державах. На даному етапі починають у певних формах проявлятися ознаки парламентаризму і з'являються риси, подібні до парламентських. Влада відіграла роль абсолютної сили, яка мала божественне походження. Законодавча функція здійснювалася руками монархів та релігійних авторитетів.

Зазначимо, що в період розвитку демократичних відносин в Античній Греції, звідки і беруть початок основи парламентаризму, важливу роль відігравали реформи Солона, які мали прогресивний характер. Адже відкривали доступ до влади за майновим цензом. Діяла в країні і так звана «рада чотирьохсот», яка виконувала підготовчу функцію народних зборів і являла собою вищий владний орган держави. Зго-

дом демократичні традиції, започатковані Солоном, були продовжені Клісфеном, який остаточно обмежив повноваження ареопагу – органу, що складався із представників знаті, – і розширив повноваження народних зборів [21, с. 129]. У Римській Імперії діяв сенат, що за своєю суттю був схожий на парламентський орган. Слід зауважити, що мислителі античності, зокрема Аристотель, Платон, Цицерон, ідеал устрою держави бачили у поєднанні різних форм правління в інтересах спільної користі. Така форма управління консолідувала найкращі риси, які направлені на недопущення крайнощів і недоліків. У подальшому вона вплинула на формування концепції розподілу між гілками влади: законодавчою, виконавчою, судовою. У контексті зазначеного доречною видається теза С.І. Ковальова: «Стародавній Рим по праву вважають батьківщиною юриспруденції, що мав праобраз парламенту бікамерального, в органах управління державою, таких як Народні збори та сенат» [22, с. 13]. Протягом свого існування римський сенат пережив кілька трансформацій. Так, судячи з історичних джерел, його статус у царський період, за часів ранньої і пізньої республіки та Римської імперії значно відрізнявся [23, с. 6-7]. Досить слушною у даному аспекті є історична аргументація Г.Т. Трофанчука, який зазначає, що виникнення сенату у Стародавньому Римі сталося близько XVI ст. до н.. Цей управлінський орган був створений як рада старійшин при царі та складався з трьохсот патриціїв, об'єднаних по троє у так звані «триби», які представляли римський народ. Слід підкреслити, що до ради входили споконвічні мешканці Риму, «патриції», виключно вони були повноправними громадянами своєї держави. Устрій Риму, як і багатьох країн того часу, був подібний до родинних стосунків. Рід очолював старійшина, його обрання здійснювалося членами роду. Цар (реке) також обирався Народними зборами, що склалися з чоловіків-воїнів. Обраний цар займав посаду довічно, вона не передавалась у спадок, реке сам призначав свого спадкоємця.

У випадку коли цар помирав, не ви-

значивши заступника, влада переходила до рук сенату. З числа senatorів шляхом жеребкування обирався тимчасовий цар. І тут питання узурпації влади або зловживання своїм становищем було вирішене у доволі кмітливий спосіб: у короткий строк, що дорівнював п'яти дням, тимчасовий цар повинен був підшукати на цю посаду людину, яку сенат міг би підтримати. Якщо цього не відбувалося, то знову лише на 5 днів з такими ж завданнями призначався інший сенатор. Це тривало поти, поки новий голова держави не був обраний [24, с. 104]. Щодо обговорення і прийняття законопроектів, то документ не міг бути направлений до Народних зборів на розгляд, якщо його не було обговорено у сенаті. Але навіть після того, як Народні збори приймали закон, він ставав чинним тільки після остаточного схвалення сенатом. Саме так сенат здійснював контроль над Народними зборами [25, с. 62].

З часом призначення senatorів відбувалося не за родовим принципом, проте походження особи та вплив окремих патриціанських родів все ж мав значення. За часів Римського царства сенат виконував дорадчі функції. При цьому мав право перешкоджати впровадженню закону, який не був ним схвалений [26, с. 95-98]. У V–III ст. до н.е. сенат відігравав вже іншу роль. У цей історичний період верховна влада зосереджувалась у руках рівноправних консулів. Влада консулів не поступалася владі царя, тим не менше була обмежена. Будь-яке розпорядження консула могло бути оскаржене у Народних зборах. Посаду консула особа займала лише один рік після обрання [27, с. 10-17]. Сенат у часи так званого розквіту Римської республіки відігравав у житті держави провідну роль. Його діяльність практично у різних сферах суспільного життя Риму була вирішальною, зокрема у фінансовій сфері, контролі за діяльністю посадових осіб, впровадженні військового чи надзвичайного стану, зовнішній політиці (у підготовці до схвалення нижньою палатою міжнародних договорів і угод). Отже ідея двопалатного парламенту та механізм взаємодії його палат, наявність у кожній з

них законодавчої ініціативи, порядок, коли одна з них приймала закони, а інша – його затверджувала, вносила зміни або відхиляла їх, зародилась у Стародавньому Римі [28, с. 58]. Боротьба за отримання важливих функцій сенату точилась постійно. Історія засвідчує і період їх поступового обмеження у Римській імперії. Римські імператори неодноразово чинили спроби звести роль сенату до якості свого дорадчого органу. Цілком обґрунтовано можна стверджувати, що історично-теоретичний інтерес дослідження полягає у тому, що саме існування римського сенату і Народних зборів презентувало сучасному світу важливі складові сучасних законодавчих органів, зокрема їхню бікамеральну організацію.

Таким чином, окреслюючи римську традицію державного управління, бачимо, що представницькі законодавчі органи в античні часи утворювалися на засадах примітивного народовладдя. Завоювання й окупація римлянами грецьких полісів (146 р. до н.е.) дала можливість перейняти у еллінів вчення про право і державу. Звертаючись до витоків теорії і практики Стародавньої Греції (а саме на цьому етапі було закладено фундамент сучасного європейського праворозуміння, впорядкування суспільних відносин, забезпечення безпеки держави, спокою людей, справедливості, свободи, рівності, інститутів влади, які виконували б роль посередника між суспільством та виконавчою владою, представництва інтересів народу на найвищому державному рівні), варто навести думку академіка АПН України М. Костицького: «Незаперечним є той факт, що в еллінській філософії права виникли ідеї і теорії про договірне походження держави і права, справедливість, свободу, рівність, як основу правності, права людини, вищість етики над правом, а права над зако-

ном, природне і позитивне право (закон), які розвиваються і сьогодні» [29, с.147]. Викладені здобутки спільної філософії мали важливе значення в часи існування міст-полісів та античної демократії. Вони і сьогодні впливають на розвиток юридичної теорії і практики.

Висновки

Вище окреслена тематика є вельми цікавою і, звісно, потребує більш детального аналізу. Проте незважаючи на стислість викладеного матеріалу, ми можемо зробити певні логічні висновки.

В еволюції становлення бікамеральних парламентів немає однастайності думок щодо хронології історико-правових витоків, натомість є різні підходи і бачення. Аналізуючи історико-правові джерела, бачимо, що першочерговим етапом становлення бікамералізму можна вважати традиції побудови державності за Античних часів. Існування римського сенату і Народних зборів презентувало сучасному світу важливі складові сучасних законодавчих органів та їхню своєрідну двопалатну організацію.

Аналізуючи тенденції історичного розвитку, бачимо, що одностайність ставлення до певних правових явищ та упередженість поглядів зумовлена замовчуванням та тотальним перекичуванням певних історичних фактів. Адже основні риси українського політичного світогляду сформовані вже давно, і його базовими основами були рівність усіх громадян та виборче правління. Безумовно, цей досвід є цінним. Зважаючи на історичну і теоретико-правову спадщину нашої держави бікамеральну організацію парламентів, місце і роль парламенту в системі влади потрібно розглядати, на наш погляд, з урахуванням розвитку національної ментальності української нації, її особливостей і специфіки.

Література

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кислий П., Вайз Ч. Становлення парламентаризму в Україні: на тлі світового досвіду // К.: Абрис, 2000. – С.145.
3. Конституційне (державне) право зарубіжних країн. Навч. посіб./ В.М. Безчасний. О.В. Фі-

лонов, В.М. Субботін, С.М. Пашков. – За ред. В.М. Безчасного. – 2-ге вид. К.: Знання, 2008. – С. 229.

4. Щварцева М.І. Становлення та розвиток Європейського парламентаризму / М.І. Щварцева // «Актуальні проблеми права: теорія та практика». – 2013. – № 26. – С. 601-606.

5. Онішук М. Бікамералізм: тренди для України / М. Онішук // Дзеркало тижня – 24-28 червня 2008 року. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://dt.ua/politics/bicameralismtrendidlyukrayini-54157.html/>

6. Сокирка Ю. Двопалатний парламент: переваги та недоліки впровадження / Сокирка Юлія / «Поступ». – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://postupbrama.com/usual.php?what=57814>

7. Француз-Яковець Т.А. Ідея бікамералізму в Україні: мотиви, рушії, історичні аспекти / Правничий вісник Університету «Крок», 2010 р. – Вип. 6, т.1. – С. 31-34.

8. Соломко І. «Кореспондент». – № 9 від 09.03.2013 р.

9. Наливайко С.С. Українська індаріка. – 2007 р. – С. 5-53. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.ex.ua/get

10. Сегеда С.П. У пошуках предків. Антропологія та етнічна історія України / Сергій Петрович Сегеда – К., Наш час. Вид. дім Києво-Могилянської академії, 2013 р. – С. 32-40.

11. Красуський М. Давність української мови. – 1880. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: [https://docs.google.com/document, edit](https://docs.google.com/document/edit)

12. Ревакович М. Persona non grata. Нариси про Нью-Йоркську групу, модернізм та ідентичність / Марія Ревакович; пер. з англ. М. Дмитрієва; Укр. наук, ін-т Гарвардського ун-ту, Наукове т-во ім. Т. Шевченка в Америці. – К.: Критика, 2012. – С. 316-330.

13. Михайлина Л.П. Слов'яни VIII-X між Дніпром і Карпатами (Райковецька культура) Дис. на здобуття ступ. доктора істор. наук 07.00.04 Інститут археології НАН України, 2008. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: Disser.com.ua

14. Філіпчук М. Райковецька культура в Українському Прикарпатті: хронологія і періодизація. Вісник інституту археології. 2016 р. – Вип 3. – С. 68-135.

15. Таланчук П.М. Тернистий шлях до незалежної України. / П.М. Таланчук – К.: Університет «Україна». – 2016. – С. 10.

16. Русь-Україна. Виникнення та розвиток самоназв нашого народу. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://chorna-rada.org.ua/showthread.php-427>

17. Повесть времьних літ. Нестор літописець. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://uk.uiwikipedia.org/wiki>

18. Таланчук П.М. Державотворчий потенціал української нації / П.М. Таланчук. – К.: Університет «Україна». – 2015. – С. 8.

19. Журавський В.С. Становлення та розвиток українського парламентаризму (теоретичні та організаційно-правові проблеми) / В.С. Журавський. – К.: Парламентське вид-во, 2002. – С. 56.

20. Вікіпедія. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: uk.wikipedia.org

21. Академічний тлумачний словник (Словник української мови). – [Електронний ресурс] – Режим доступу: sum.in.ua

22. Парламенты мира. Юридическая Россия. Советско-американский фонд «Культурная инициатива». М: Высшая школа. Изд. Интерпракс, 1991. – С. 129.

23. Ковалев С.И. История Рима. Новое изд. Неправленое и дополненное / под.ред. Э.Д. Федорова. СПб.: Полигон, 2002. – С. 6-7, с. 13.

24. Трофанчук Г.І. Історія держави і права зарубіжних країн: навч. посіб. / Г.М. Трофанчук. К.: Юрінком Інтер, 2006. – С. 104.

25. Основи римського приватного права: підручник / за заг.ред. В.І. Борисової, Л.М. Баранової – Х., 2007. – С. 62.

26. Основи римського приватного права: навч. посіб / Орач Є.М., Тишик Б.Й., Львів: Ред.-вид. відділ Львів. ун-ту, 2000. – С. 95-98, с. 238.

27. Двопалатний парламент: світовий досвід та українська реалії: Монографія / інст. стр. дослідж. / за заг ред О.А. Фісуна – Х., 2008. – С. 10-11.

28. История государства и права зарубежных стран. Часть 1. Учебник для вузов / под ред. Крашенинковой Н.А., Жидкова О.А. – М.: НОРМА-ИНФРА, 1998. – С. 58.